



**Renmarkskommittén**

N 2021:02

Utredningssekreterare

Elisabeth Rahlén

elisabeth.rahlen@regeringskansliet.se

## PM 22 – Småviltsjaktreformen 1993

### 1. Regleringen av reformen

Upplåtelse av rätt till jakt på småvilt och handredskapsfiske regleras förutom i rennäringslagen (1971:437)<sup>1</sup> (RNL) också i rennäringsförordningen (1993:384).<sup>2</sup> Där anges att rätt till småviltsjakt och handredskapsfiske ska upplåtas om olägenhet av betydelse inte uppkommer för rennäringen och om det inte möter något hinder enligt bestämmelserna i 32 § RNL.

Föreskriften om att småviltsjakt och handredskapsfiske ska upplåtas tillkom genom en förordningsändring 1993. Genom denna reform – småviltsjaktreformen – avreglerades tillståndsplikten för småviltsjakt och fiske och utgångspunkten blev i stället att jakt och fiske i fjällområdet är tillåtet så länge det kan ske utan att någon olägenhet av betydelse uppkommer för rennäringen. Tidigare ansökningsförfaranden avskaffades och det blev fritt att köpa dygns- och årskort i praktiskt taget hela det svenska fjällområdet, med undantag för nationalparkerna. Syftet var att väsentligt öka upplåtelse av småviltsjakt och fiske på kronomark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen.<sup>3</sup>

Småviltsjaktreformen är något som återkommande lyfts i diskussionen kring fiske och småviltsjakt i fjällen. Syftet med denna promemoria är att ge en kort bakgrundsbild till reformen och den diskussion som följt därefter.

---

<sup>1</sup> 32 § rennäringslagen

<sup>2</sup> 3 § rennäringsförordningen

<sup>3</sup> Se Prop. 1992/93:32, s. 141.

## 2. Innan 1993

Innan 1993 fanns ingen skyldighet för länsstyrelsen att upplåta småviltsjakt och fiske på kronomark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Länsstyrelserna fattade beslut om upplåtelse till småviltsjakt och fiske på ansökningar.

Upplåtelseerna avsåg olika typer av tillstånd. Det kunde handla om direkta upplåtelser till den enskilde fiskaren eller jägaren för kortare eller längre tid. Lokala jakt- eller fiskeföreningar kunde få upplåtelser av ett visst område och sedan sälja exempelvis jakträttsbevis till sina medlemmar. Föreningar och företag kunde också ges tillstånd att till ett bestämt pris förmedla ett visst antal jakt- eller fiskedygn inom ett bestämt område. Jakten och fisket uppläts därefter till enskilda genom s.k. underupplåtelser.<sup>4</sup>

Lagstiftningen innebar däremot inte någon skyldighet för länsstyrelsen att upplåta nyttjanderätt när det inte fanns något hinder mot upplåtelse. En jägare eller fiskare kunde alltså inte räkna med att få köpa jakt eller fiske, även om en upplåtelse i sig skulle vara förenlig med rennäringslagen.<sup>5</sup>

Administrationn av länsstyrelsens upplåtelseverksamhet betraktades i allmänhet som omständlig, dyrbar och tidskrävande. Handläggningstiderna var oftast långa och flera enskilda jägare och fiskare upplevde tillståndsgivningen som godtycklig.<sup>6</sup>

## 3. Bakgrund till småviltsjaktreformen

År 1993 gjordes ett antal ändringar i rennäringslagen med grund i Samerättsutredningens betänkande.<sup>7</sup> Bl.a. infördes angivelsen i lagens inledande paragraf om att renskötselrätten bygger på urminnes hävd.<sup>8</sup>

I propositionen redogjordes för ett förslag från LRF och Svenska jägareförbundet om att statens mark ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen skulle vara öppen för jakt av småvilt. Som svar på detta erinrade det föredragande statsrådet om regeln i 10 § 1 st. jaktlagen att

---

<sup>4</sup> Prop. 1992/93:32, s. 137

<sup>5</sup> A.a., s. 137

<sup>6</sup> A.a., s. 138

<sup>7</sup> SOU 1989:41

<sup>8</sup> Prop. 1992/93:32 s. 90 och . Bengtsson, rapporten *Samernas jakt- och fiskerätt* i betänkandet SOU 2005:17s. 30

fastighetsägaren hade jakträtten på mark som hör till fastigheten. En hänvisning gjordes också till den motsvarande regeln i 5 § lagen (1950:596) om rätt till fiske om att i enskilt vatten får fiske enbart bedrivas av jordägaren eller den som enligt avtal, urminnes hävd, dom eller skattläggning eller på annan särskild grund har fiskerätt.

Statsrådet konstaterade att en samebymedlems rätt enligt rennäringslagen grundas på urminnes hävd, vilket innebär att jakten och fisket får ske även till avsalu (dessutom tillkommer en viss rätt att jaga och fiska till husbehov inom annan samebys betesområde). Enligt statsrådet fanns det således en dubbel jakt- och fiskerätt på utmark inom renbetesfjällen och lappmarkerna under den tid renskötsel var tillåten där. Vidare erinrades om reglerna om upplåtelse av rätt till jakt och fiske. Efter en redogörelse för olika förslag för hur jakten på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen borde utnyttjas framhöll statsrådet att det nu var dags att ta nästa steg i utvecklingen av jakten på området.<sup>9</sup>

Statsrådet anförde att han inte var beredd att förorda någon ändring av rennäringslagens bestämmelser om skyddet för rennäringsintresset. En ändring av det nuvarande systemet för upplåtelser av rätt till jakt fick inte medföra att det skydd lagen gav renskötseln och samebymedlems egen rätt till jakt trädde för när.

Däremot menade statsrådet att det utrymme för upplåtelse av bl.a. jakt som fanns i rennäringslagen borde utnyttjas på ett bättre sätt. De jaktliga resurserna på områdena i fråga borde enligt statsrådet i det hänseendet utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt inom ramen för gällande lagstiftning. Vissa begränsade, för renskötseln mycket känsliga områden borde dock undantas.<sup>10</sup> Uttalandena utmynnade inte i några konkreta förslag, utan får ses som allmänna uttalanden om statsrådets inställning, möjligen som vägledning vid länsstyrelsernas tillämpning av lag.

Huvudmannskapet och huvudansvaret för upplåtelseerna måste enligt statsrådet ligga kvar på länsstyrelsen. Statsrådet uttalade att ”Det kan inte komma i fråga att överlämna ansvaret för avvägningen mellan de renskötande samerna och andra befolkningsgruppers intressen i fjällområdet till en sameby eller intresseorganisation”. Inte heller ansåg statsrådet att

---

<sup>9</sup> Se prop. 1992/93:32, s. 132 ff och s. 166.

<sup>10</sup> Se prop 1992/93:32, s. 141.

Sametinget borde avgöra frågor där det fanns direkta motstående intressen mellan samisk befolkning och andra.<sup>11</sup>

När det gällde fisket anförde statsrådet att upplåtelser av rätt till sportfiske borde kunna ske i betydligt större omfattning än tidigare utan att olägenheter av någon betydelse uppkom för rennäringen. Grundförutsättningen borde vara att alla vatten upplåts om inte hinder förelåg.<sup>12</sup>

Vid riksdagsbehandlingen av förslaget framhöll både jordbruksutskottet och bostadsutskottet att lagstiftningen om småviltsjakten och fisket inte innebar några förändringar i det skydd som RNL gav för renskötselrätten. I övrigt tog man inte ställning till jakt- och fiskerättens innebörd på de aktuella områdena.<sup>13</sup>

Uttalandena som statsrådet gjorde i propositionen var alltså inte kopplade till de förslag som lades i propositionen. Däremot kan de sägas ha en direkt koppling till de förordningsändringar som senare beslutades av regeringen.

Dessa beslut innefattade regler om ett nytt upplåtelsesystem i 2–8 §§ rennäringsförordningen. I detta ingick föreskriften om att rätt till sådan småviltsjakt och sådant handredskapsfiske på de aktuella områdena som inte bedrivs yrkesmässigt ska upplåtas till den som är fast bosatt i Sverige, om inte olägenhet av betydelse uppkommer för rennäringen, hinder möter enligt 32 § RNL eller jakten eller fisket inverkar menligt på miljön, turismen eller andra intressen (3 §). Det vill säga det som har kommit att kallas småviltsjaktreformen.

#### 4. Efter 1993

Reformen välkomnades av jakt- och fiskerörelsen som länge hade efterfrågat en större tillgång till fjälljakt och fjällfiske på statligt disponerad mark. Den tillgång till fjälljakt och fjällfiske som följt med reformen, som nu har gällt i snart 30 år, är också något som starkt värnas inom jakt- och fiskerörelsen.

Bland samebyarna väckte dock reformen kraftig kritik. Samebyarnas farhåga var att reformen skulle medföra en kraftig ökning av framförallt jägare som skulle orsaka störningar för renhjordarna, mindre kontroll över var det jagas

---

<sup>11</sup> Prop. 1992/93:32, s. 143

<sup>12</sup> Prop. 1992/93:32 s. 148 f.

<sup>13</sup> 1992/93:BoU8 s. 21

och att den minskar samebymedlemmarnas möjligheter till försörjning genom egen småviltsjakt. Samebyarna menar att detta också har blivit utfallet av småviltsjaksreformen.

Stämningen mot staten i Girjasmålet ska ses mot denna bakgrund. Stämningen utgjorde i det hänseendet en reaktion på 1993 års fjälljaks- och fjällfiskereform.

För att kunna bedöma effekterna av reformen för renskötseln har det inom expertgruppen efterfrågats nyckeltal, bl.a. avseende fiske- och jakttryck före och efter reformen samt renstammens utveckling och renskötselens ekonomi. Sekretariatet arbetar med att sammanställa ett allmänt dokument avseende nyckeltal för förhållanden som anknyter till de frågeställningar kommittén har att hantera. När det specifikt gäller småviltsjaksreformen är det dock osäkert vilken ledning nyckeltal kan ge, utöver siffror avseende upplåtelser för fjällfiske och fjälljakt före och efter reformen. Exempelvis renstam och renskötselens ekonomi påverkas ju av betydligt fler förhållanden än fiske- och jakttryck i sig, vilket också är skälet till att kostnaderna är svåra att värdera (jfr PM 23–30).